

XXXI - 4

Memor. L. C. J.

Dae.1

R L.C.J. RIJSDIJK

Nota betreffende het landschap

PEMBACANG

A

AFD. CULT. EN PHYS. ANTHROPOLOGIE
VAN HET
KON. INSTITUUT VOOR DE TROPEN

N O T A

betreffende het Landschap Pembacang

ddo. 4 Januari 1935.-

Dae.1

R

Het Land.

a. Grenzen, grootte en bevolking.

Het Landschap Pambaoeang is gelegen in de de afdeeling Mandar, onderafdeeling Madjene, van het Gouvernement Celebes en Onderhoorigheden, ongeveer tusschen $3^{\circ} 30'$ en $3^{\circ} 20'$ Z.B. en $118^{\circ} 50'$ en $118^{\circ} 55'$ O.L. Het bij Pambaoeang behorende district Maloenda ligt ongeveer tusschen $2^{\circ} 50'$ en 3° Z.B. en $118^{\circ} 50'$ en $119^{\circ} 5'$ O.L.

Pambaoeang grenst ten Zuiden aan Madjene, ten Oosten aan Madjene en Balanipa, ten Noorden aan Tjenrana, ten Westen aan Straat Makasser.

De Zuidgrens begint aan de kust bij Batoe2 gelegen tusschen de kampongs Sorean en Loear, loopt in N.O. richting, tot zij de Saloe Madjene ontmoet op het punt, waar deze gesneden wordt door den weg Palarangan-Madjene, volgt dit riviertje een eindje stroomopwaarts, om dan op te klimmen naar de Boentoe Karapoena, zijnde tevens de driesprong der grenzen tusschen Pambaoeang, Madjene en Balanipa.

De Oostgrens loopt van dit punt in N. richting over de Boentoe Batindoeang naar de Boentoe Semarrang en volgt vervolgens de Saloe Letta tot dat deze de Saloe Tarobo ontmoet. Bij dit punt ligt de driesprong der grenzen tusschen Pambaoeang, Balanipa en Tjenrana.

De Noordgrens volgt de Saloe Tarobo stroomopwaarts en klimt dan op naar de waterscheiding om van hier af te dalen in de Saloe Mosso en volgt dit riviertje tot aan zee.

Maloenda grenst ten Zuiden aan Tjenrana, ten Oosten aan Pitoe Oeloesaloe en ten Noorden aan Tapalang.

De Zuidgrens klimt van de mond van de Saloe Talalero in O. richting naar de Boentoe Toeboe, stijgt naar de hoofdrug, ombuigend naar het Noorden en vervolgens naar het Westen, daalt de Noordgrens af in de Saloe Maliaja en volgt dit riviertje tot aan zee.

De oppervlakte van het landschap wordt geschat op ongeveer 200 K.M.2, nl. Pambaoeang

ang + 80 KM² en Maloenda + 120 KM².

De bevolkingssterkte was in 1930 blijkens de uitkomsten der volkstelling 20789 zielen, en is sinds dien vermoedelijk met enkele procenten toegenomen (vide statistiek in bijlage).

b. Verticale en Horizontale vorm.-

Pembaeang bestaat uit een smalle kustvlakte met daarachter bergterrein, waarvan de hoogste toppen zich ongeveer 300 meter boven de zeespiegel verheffen.

In Maloenda verheft het achter de kustvlakte gelegen gebergte zich tot boven 500 meter.

Große rivieren worden in het landschap niet aangetroffen, slechts enkele kleine stroompjes, waarvan de salo Pembaeang de voornaamste is. Zij zijn niet bevaarbaar, alleen bieden de mondingen een anker plaats voor kleine prauwen.

De kust bestaat uit kalkrots met hier en daar een smal strand en voor. Voor de kust bevinden zich talrijke koraalriffen.

Bij kampong Pembaeang vormt een inham in de kust de baai van Galoeng-Galoeng. Zij is echter bezaaid met steenen en koraalriffen, en ligt open voor de Weste en Zuid-Weste winden.

c. Grondgesteldheid.

De kustvlakte van Pembaeang en Maloenda bestaat uit alluviale aanslibbing, die vrij vruchtbaar is.

Het bergterrein van Pembaeang wordt gevormd door kalkrotsen zonder humus, met een zeer dunne bouwlaag van roodbruine klei, voornamelijk begroeid met alang².

Het bergterrein van Maloenda bestaat uit een sterk verweerde bazalt - andieytische formatie, vrij vruchtbaar.

Het is vrij kaal begroeid met alang² en kleine plukjes bosch. Dicht bij de Oostgrens is hoog opgaand bosch.

II. HET VOLK.

a. Ethnografie.

De bevolking van Pembaeang bestaat uit Mandareezen. Zij worden gerekend tot het Maleische

ras, en zijn mogelijk verwant aan Boegineezen, doch stellig ook aan de Toradja's. Eigenaardig is, dat bij de Mandareezen en Toradja's ongeveer een gelijke legende bestaat omtrent hun afkomst. Volgens deze legende stak tijdens de zondvloed alleen nog de top van de Oeloesadang boven het water uit. Hier zou de eerste mensch, Toni Panceroeng di Langi, uit de hemel neergedaald zijn en deze werd zoowel de stamvader der Toradja's als der Mandareezen.

Een afstammeling van deze, Pongko Padang, trok naar het Westen, en vestigde zich in Ta-boelahan (Pitoe Oeloesana Saloe) en werd de stamvader van de aldaar wonende Toradja's. Het vorstengeslacht van Pembacoeang stamt nu af van een zuster van Pongko Padang (vide stamboom in bijlage).

Hoewel de Mohamedaansche Mandareezen neerzien op de heidensche Toradja's, weet in Pembacoeang toch een ieder die zichzelf respecteert, een Toradja onder zijn voorvaders aan te wijzen.

INDEELING IN STANDEN.

De bevolking is ingedeeld in drie standen, n.l.

- 1°. de todiang lajama, zij die vorstenbloed hebben.
- 2°. de maradika, de vrijen.
- 3°. de batoea, de slaven.-

De eerste stand wordt weer onderverdeeld in vijf groepen:

- 1°. de aradjang, dat zijn de vorst en zijn nageslacht.
- 2°. de ana matola padjoeng, de nakomelingen van vroeger vorsten, gesproken uit huwelijken met gelijkwaardige personen.

Deze kunnen bij openvallen van het maradiaschap ook in aanmerking komen voor het vorsten ambt.

- 3°. de maradia talloe parapa (driekwart maradia's) dat zijn zij die gesproken zijn uit een aradjang - of ana - matola - Padjoeng - vader en een tace pēa naē - (hoogste groep der vrijen) - moeder.
- 4°. de poewasasigi (de halve heeren), gesproken uit een ana - matola - Padjoeng - vader ^{en} een tace pea (laagste groep der vrijen)

en) - moeder.

50. de poewasiparapa (kwartheeren) gesproken uit een ana matola padjoeng - vader en een batoea - moeder.

Tot de tweede stand, die der maradika, behooren zoowel de groep der lagere adel en de met hooge ambten bekleede vrijen, als de groote massa van het vrije volk. De eerste groep wordt weer onderverdeeld in twee groepen: de tae pea nae, dat zijn die geslachten, waar uit de bekleeders van hooge ambten gekozen kunnen worden, zooals de pabitjara-geslachten en de vroegere papoeangan - geslachten e.d. (Pabitjara's mogen dus niet uit een maradia - geslacht voorkomen) en de werkelijke tae pea, de geslachten die de lagere hoofden leveren. De tweede groep, die van de groote massa van het vrije volk, wordt tae samara genoemd. Hierin komen slechts bij hooge uitzondering waardigheidsbekleeders voor.

De derde stand, de batoea, zijn de afstammelingen van vroegere slaven. Zij zouden hun oorsprong ontleenen aan invoer en aankoop, en vooral aan zeeroof, en ook zij die wegens het begaan van een of ander adat-misdrijf hun vrijheid en die van hun gezin verloren. Door pandelingschap ging men niet over in de stand der slaven.

HUWELIJK.

Voor het tot stand komen van een huwelijk wordt eerst overleg gepleegd tusschen de wederzijdsche ouders, waartoe de ouders van de man zich naar het huis van de ouders van het meisje begeven. De bruidschat (pasorong) wordt dan vastgesteld, die vroeger voor de hoogsten stand 40, voor maradika 25, en voor slaven 15 reaal bedroeg.

Is men hiet hierover eens, dan wordt ten huize van de vrouw f 10.- gebracht voor de ouders van het meisje, en vervolgens brengt de jongen allerlei voedingsmiddelen voor het meisje. Bij de verloving wordt er feest gegeven, eveneens bij de vaststelling van de huwelijksdag, die met veel zorg uitgekozen wordt. De verlovingstijd duurt gewoonlijk 3 maanden tot een jaar. Op den huwelijksdag begeeft de man zich, in den regel te paard, naar het huis van het meisje. De bruidschat wordt dan betaald

of blijft ook wel schuld, en vervolgens schryft de kalif het huwelijk in in zijn lontar. Hierin wordt ook aanteekening gehouden van de meegebrachte goederen. Deze blijven van de familie die ze inbracht. De kalif krijgt als huwelijks-sluiters f 2.50 van beiden.

BESNIJDENIS EN TANDVIJLING.

In Pembaeang is het, gelijk in de andere Mandareesche landschappen gebruikelijk, dat kinderen op ongeveer 8 à 10 jarigen leeftijd, nadat zij eenig elementair koran onderricht genoten hebben, besneden worden (masoena). Dit geschiedt zoowel bij meisjes als bij jongens. Aan de besnijdenis gaat vooraf het tandvijlen (mageso). De tanden worden slechts een weinig afgevijsd, zoodat ze gelijk zijn.

Kleeding.

De kleeding der mannen bestaat uit een baadje, een sarong, waaronder een kort broekje gedragen wordt, en een hoofddoek of songko. De vrouwen dragen een zeer nauwsluitend jakje, en een strak om de middel gewonden sarong, die tot op de voeten reikt. In de ooren dragen zij groote gouden oorknoppen, waarin vaak een witte bloem gestoken wordt.

WONINGEN.

Een bepaald Mandareesche type van woning komt niet voor. De huizen hebben min of meer het type van het Boegineesche huis. Zij zijn op palen gebouwd, het geraamte is van hout, de vloer van planken of bamboelatten, de omwanding van bamboevlechtwerk of planken, en de dakbedekking van atap vervaardigd van het blad van de sagopalm, soms van zink.

Slechts bij het huis van de vorst mag de nokvulling van voren uit 4 of 5 lagen bestaan, bij adellijken 3, bij vrijen 2 en bij slaven 1. Een huis met 2 nokken mag alleen de vorst hebben, terwijl ook slechts het huis van de vorst 4 of 5 lottang (ruimte tusschen de palen) heeft. Vroeger werd bij overtreding van deze adat het huis door de hadat omvergevoerd. Tegenwoordig wordt hier niet meer tegen opgetreden, al neemt men er nog wel aanstoot aan.

GODSDIENST.

De bevolking van Pemoëang is Mohame-daansch. Er bestaat een vrij opgewekt goddienstig leven. Bijna overal wordt eenig elementair godsdienstonderwijs gegeven, waaraan vrijwel iedereen zijn kinderen laat deelnemen. Aan de Vrijdagsgodsdienstoefeningen wordt steeds door een groote menigte deelgenomen, en de godsdienstige feesten worden vrij behoorlijk nageleefd. De fitra, bestaande uit 5 kati rijst of f 0.25 per persoon wordt vrij trouw opgebracht. Dit is echter niet het geval met de Zakat, die behoort te bestaan uit 1/40 van de bezittingen.

De geestelijkheid bestaat uit 1 kalif en 5 imams. De kalif is gevestigd ter landschaps hoofdplaats en de imams respectievelijk te Adolan, Talarangan, Soedor, Bababoelo en Maloenda.

De sjarat bestaat uit de kalif als voorzitter met 2 leden. Dit kunnen zijn 2 imams of 1 imam en 1 particulier die bekwaam is in de wet.

De sjarat spreekt recht in huwelijks-echtscheiding en boedeltaken. De uitspraken van de sjarat moeten beschouwd worden als minnelijke schikking. Er bestaat hooger beroep bij de Inheemsche Rechtbank. De leden van de sjarat krijgen 10% van de waarde der verdunde boedels (tjoeke).

TAAL.

In Pemoëang wordt Mandareesch gesproken. Het in Pemoëang gesproken dialect verschilt slechts weinig van die der aangrenzende Mandareesche landschappen. Het Mandareesch is nauw verwant aan het Boegineesch. Voor nadere bijzonderheden betreffende de Mandareesche taal moge verwezen worden naar het betrekkelijke artikel in de Encyclopedie van Nederlandsch Indië.

b. Economische Schets.

NIJVERHEID.

De nijverheid is in dit landschap van weinig beteekenis. De voornaamste takken van nijverheid zijn het scheepsbouw bedrijf, touwslagerijen ten behoeve van de prauwvaart, en het vervaardigen van weefsels, welke laatste door de lokale vrouwen in huis-industrie gemaakt worden. De in Pemoëang vervaardigde Mandarkans
werder

werden vroeger in groote hoeveelheid uitgevoerd naar de Molukken, waar zij tegen goeden prijs verkocht werden. Thans is er nog slechts zeer weinig afzet, terwijl de prijs teruggelopen is tot ongeveer een vierde van de vroegere prijs.

LANDBOUW.

Het voornaamste Landbouw product is de copra. De geheele kustvlakte is als het ware één groote klappertuin. Door de tegenwoordige lage copraprijzen zijn de inkomsten uit deze cultuur sterk teruggelopen. In 1932 was de copra prijs hier nog f 5.- tot 5.50 in 1933 liep zij terug tot f 2.50 á f 3.- om begin 1934 te dalen van f 2.50 tot f 1.- en minder. De uitvoer van copra bedroeg in 1933 ongeveer 90.000 K.G.

Klapperolie wordt alleen voor eigen gebruik bereid.

Na copra is Kapok het voornaamste landbouwproduct. In 1933 werd ongeveer 9600 K.G. kapok uitgevoerd.

De rijstcultuur is van weinig beteekenis. Pambaceang is slechts enkel hectare's sawah rijk. Er moet nog rijst ingevoerd worden.

In het bergland wordt op ladangspadi en mais verbouwd, uitsluitend voor eigen gebruik.

Naast rijst is pisang het hoofdvoedsel.

Ananascultuur heeft plaats op een bepaalde heuvel nabij de kampong Pambaceang, waar ananas van een bijzonder goede kwaliteit groeit. De productie is echter niet voldoende, dat uitvoer van beteekenis plaats heeft.

Voorts wordt in Maloenda op de uiterwaarden der riviertjes sago verbouwd.

Vroeger had er nog van uit Maloenda een belangrijke uitvoer van damar (melengkat) en rotan plaats, welke echter thans door de lage prijzen nagenoeg geheel verlopen is.

GRONDBEZIT

Concessies of erfpachtsperceelen komen in dit landschap niet voor.

IRRIGATIE.

De weinige sawahs zijn afhankelijk van regen. Irrigatie komt niet voor.

VEETEELT.

De veeteelt is van zeer weinig beteekenis. De veestapel is blijkens onderstaand staatje slecht gering.

D i s t r i c t	paarden	karbouwen	geiten	Aanmerkingen.-
Bonde	34	8	537	
Lalspanoea	41	33	305	
Adalan	-	55	641	
Maloenda	71	437	185	
Totaal	146	533	1668	

JACHT.

Behalve een winig op wilde eenden, en in Maloenda af en toe eens op herten, komt jacht hier niet voor.

VISSCHERIJ.

Visch vormt de belangrijkste bijvoeding der bevolking. Er wordt uitsluitend gevischt op zee. De voornaamste vischsoorten die gevangen worden zijn: ladjaran, maloesoedji en dore, uitsluitend voor eigen gebruik. Uitvoer heeft alleen plaats van ikan kring naar Pare-Pare en Makassar, en haaien-vinnen naar China, echter slechts in geringe hoeveelheid.

HANDEL EN SCHIEPVAART.

De Mandareezen zijn goede handelaars en koene zeevaarders. Speciaal is de prauwvaart van de kampongs Bababoelo en Loeaor in Pambaceang zeer belangrijk, hoewel die thans door de slechte tijden erf achteruitgegaan is. De voornaamste handelsroute is die naar de Molukken, waar zij Mandar kains, ook ankertouwen en vischsnoeren naar toe brachten, en terugkwamen met ebbenhout en tripang, soms ook wat schildpad en lola-schelpen, die weer te Makassar verhandeld werden. Behalve deze hoofdroute voeren zij ook naar Padang, waar zij Mandarkains uit Balanipa, die daar speciaal gewild zijn, heen brachten, en voeren zelfs naar Singapore. Op de kleinere routes wordt voornamelijk

voornamelijk copra, kapok en touw werd uitgevoerd, en hout van Borneo en wat rijst van Pare-Pare ingevoerd. Voorts doen zij ook aan vrachtafvaart, waartoe zij de heele Archipel rondzwerfen, en soms jaren wegblijven.

De prauwen, waarmee zij deze tochten ondernemen, de s.g. palare worden in Pembaceang gebouwd. Zij zijn bemand met een anachoda (schipper), een djoeroemoedi (stuurman), een djoeroebatoe (uitkijk) en 5 tot 16 anak sawi (matrozen). Meestal is een handelaar, die zelf niet meevaart, eigenaar van het schip. Deze verstrekt het handelskapitaal. Dit kapitaal wordt grootendeels onder de bemanning verdeeld, die hiermee handel drijven, en een deel van de gemaakte winst mogen behouden.

Voor de crisis was het geen uitzonderingen, dat prauwen uitvoeren, met een lading ter waarde van 30 à 40.000 gulden. Thans gaan er natuurlijk niet meer zulk kapitalen om, en heeft de handel veel van haar beteekenis verloren. Toch zijn de kampongs Bababoelo en Loesor nog de eenige plaatsen waar werkelijk vermogende Inlanders wonen.

c. Verkeerswezen.

Langs de kust van Pembaceang loopt een 16 K.M. lange autoweg, welke geheel is voorzien van vaste kunstwerken. Deze weg, die in Noordelijke richting door het landschap Tjenrana en door Maloenda loopt, wordt thans tot Mamoejoe doorgetrokken. Het weggedeelte in Maloenda is reeds klaar.

Verder is er nog een voor auto's berijdbare weg van Pembaceang naar Palarangan, die zich hier in tweeën splitst, en vervolgens de eene ten Oosten, en de andere ten Westen van Madjene op de hoofdweg uitkomen.

Door de slechte tijden neemt het vrachtautoverkeer merkbaar af, tengevolge waarvan een toename van het verkeer per bendie valt te constateeren.

Voor het verkeer per prauw moge verwezen worden naar het vermelde onder handel en scheepvaart.

d. Rechtspraak.

Voor de invoering van ons bestuur was de rechtspraak in handen van de pabitjara's en de hoogst instantie de maradia, terwijl ook de lagere hoofden (papoeangangs, poatta's) een

een beperkte rechtsmacht hadden. In huwelijks-, erfrecht- en *hals-* zaken werd recht gesproken door de sjarat.

De rechtspraak in huwelijks- en erfrechtzaken door de Sjarat is door het Gouvernement bestendigd, doch de uitspraken van deze rechtbank zijn alleen bindend, wanneer zij door de Inheemsche Rechtbank bekrachtigd zijn. (Voor nadere bijzonderheden over de Sjarat, zie boven, onder "Godsdienst").

De Inheemsche Rechtbank, die rechtspreekt in misdrijfzaken en civiele vorderingen van ten minste f 100.- bestaat uit de Maradia als voorzitter en twee districtshoofden als leden, onder leiding van de Onderafdeelingschef of een ander daartoe aangewezen Europeesch bestuursambtenaar.

Overtredingszaken, enkele lichtze misdrijven, en civiele vorderingen van minder dan f 100.- worden berecht door den Onderafdeelingschef of een ander daartoe aangewezen Europeesch bestuursambtenaar als Alleenrechtsprekend Rechter.

In strafzaken wordt als leidraad steeds zooveel mogelijk het wetboek van Strafrecht voor Ned. Indië gevolgd, terwijl in civiele zaken rechtgesproken wordt volgens de adat.

Wat het formeel recht betreft, wordt de door het Zelfbestuur vastgestelde en bij Gouverneurs-besluit ddo. 18 September 1926 No. 1140/II goedgekeurde "Regeling Rechtspleging Zelfbesturende Landschappen" gevolgd.

III. B e s t u u r .

a. Bestuur over het Landschap, samenstelling en geschiedenis.

Pembaceang is een van de Mandar staten, die oudtijds de federatie Pitoe-Babana - *Binanga* vormden, hetgeen beteekent: de zeven aan de rivier mondingen. Deze naam was een tegenstelling van Pitoe-Oeloen-Salo, de zeven van de bovenstroom der rivieren, de naam voor een vroeger bestaande federatie van zeven Toradja rijkjes in de bovenlanden.

Deze zeven kustrijkjes van de Mandarbond zijn: Balanipa, de vader; Tjenrana, de moeder; Madjene, de zoon; Pembaceang, de dochter; en voorts Mamoejoe, Tapalang en Binoeang. Dat de vier eersten als een gezin beschouwd worden, wijst op een nauwer verband. De vorstengeslachten van

ten van deze vier rijkjes huwen in het algemeen ook onderling, hetgeen bij de drie anderen minder voorkomt. Deze zeven staten hebben nimmer een eigen bestuur over de geheele federatie gehad. Alleen bij geschillen onderling, of bij geschil tusschen een staat van den bond met andere rijken, wendde men zich tot Balanipa, die dan de leiding nam.

Er heeft ook nog een, zij het zeer losse, band bestaan tusschen deze federatie's en die der zeven Toradja-rijkjes. Vroeger begaven de zeven vorsten van Pitoe-babana-binanga zich ieder jaar een maal naar Tamadjara, een kampong in Balanipa, nabij de grens met de Toradjalanden. De zeven vorsten van Pitoe-Oeloena-Salo kwamen dan naar Loedjo, een daar vlak bij, even over de grens in de Toradjalanden gelegen kampong. Vervolgens werden er besprekingen gehouden.

Pembaceang heet in de volksmond Talloebanoewa, hetgeen beteekent, de drie landstreken of gemeenschappen. Dit duidt op de drie onderdeelen, waaruit het rijk bestaat, namelijk Bonde, Salapanoea en Adalan, thans districten met pabitjara's als districtshoofden.

Voorts hoort bij Pembaceang nog de ten Noorden van het landschap Tjenrana gelegen landstreek Maloenda, thans ook een district met een "poeatta" als districtshoofd.

Over de wijze, waarop Pembaceang in het bezit van Maloenda gekomen is, wordt de volgende overlevering verhaald, die ook door de betrokken Toradja-geslachten als juist erkend wordt.

De zeventiende vorst van Pembaceang, Tomatindo di Wata, had een mooie vrouw I Poera Para Boe. Bij gelegenheid van een feest van den Maradia van Balanipa werd deze vrouw door dien vorst geroofd, waarop Tomatindo di Wata naar de Toradjalanden vluchtte. Door list wist hij echter weer in het bezit van zijn vrouw te komen. I Poera kon echter niet aarden in het bergland en verzocht naar de kuststreken te mogen terugkeeren. Aangezien Tomatindo di Wata niet in zijn eigen gebied durfde terugkeeren, vroeg hij aan het Toradjahoofd, dat hem gastvrijheid verleende, de vorst van Ranteboelahan, een voornaam Hoofd van Pitoe Oeloena Salo, om hem

een landstreek tot woonplaats af te staan. Deze liet hem toen door de Indo Kamanéne van Arale een ander voornaam hoofd van Pitoe-Oeloena Salo, een groote landstreek geven, terwijl bovendien nog drie dorpen werden belast met de verdediging van dat gebied tegen eventueele aanvallen van Balanipa. Dat terrein zou het tegenwoordige Maloenda zijn.

Het volgende gebruik herinnert hier nog aan. Wanneer een nieuwe Maradia bevestigd wordt, begeeft deze zich direct na de installatie naar Maloenda. Volgens de adat vormt dit een integreerend deel van de bevestiging. Daar aangekomen wordt in kampong Lombong een groot feest gegeven. Hier komt dan ook de Indokananéne (thans districtshoofd) van Arale, die dan van de nieuwe Maradia geschenken ontvangt.

Het Bestuur over Pembacoang bestond voor de inneming van het gouvernement uit de Maradia, bijgestaan door een rijksraad(hadat) van twaalf leden. Met hun dertien werden zij genoemd de paladjarang talloe, d.w.z. de drie opstaande masten.

Leden van de Hadat waren:

- 1o. De Maradia Matowa, die na de vorst de hoogste in rang was. Hij was de tusschenpersoon tusschen de vorst en de rijksraad, met name de drie Pabitjara's.
- 2o. pabitjara Bonde, die de lita (district) Bonde bestuurde. Hij is de voornaamste der drie pabitjara's.
- 3o. pabitjara Adolan, die de lita Adolan bestuurde.
- 4o. pabitjara Lalapanoea, die de banoea Lalapanoea bestuurde.
- 5o. de papoeangang kajang. Deze bestuurde een onderdeel van de lita Bonde, n.l. het kampongcomplex Bababoelo.
- 6o. de papoeangang paserang. Hij had tot taak bij geboorte van een kind in de familie van de Maradia, en bij bevestiging van een Maradia, giften, waartoe alle grondbezitters verplicht waren, te innen. Tevens bestuurde hij mede het complex Bababoelo, en was als zoodanig ondergeschikt aan den papoeangang kajang.
- 7o. de sorong kajang, de leider van de arbeid op de ornamentsvelden.

- 8o. de patadjara, het hoofd van het geslacht van de vorst.
- 9o. de poeatta sara, die een deel van de banoea Lalapanoea, n.l. de complexen Rawang en Pesapoeang bestuurde.
- 10o. de pékakéng poea mawar, die de streek Sirindoe, behoorende tot Lalapanoea, bestuurde.
- 11o. de soero poea di tawaro, die tot taak had het ten uitvoer leggen van vonnissen, en zevens bij ernstige geschillen als vredestichter op te treden.
- 12o. de soero poea dipolong, de helper van den vorige.

Door de komst van het gouvernement omstreekt 1905 zijn hier belangrijke wijzigingen ingebracht.

De rijksraad bestaat thans nog slechts uit de maradia en de drie pabitjara's, die tevens districtshoofden zijn. Momenteel zijn er slechts twee pabitjara's, aangezien pabitjara Bonde, een bijzonder flink en bekwaam districtshoofd, tevens de functie van pabitjara Lalapanoea waarneemt.

De andere dignitarissen zijn deels verdwenen, deels gedegradeerd tot gewoon kamponghoofd, zooals de papaŕajang kajang, pékakéng poea mawar en poeatta sara.

Vroeger waren er in Pembacoeang ook nog drie "kleine" maradia's en wel in elk district een. Het waren de maradia's van Loeaor in Bonde, Tambogading in Adolan, en Palarangan in Lalapanoea, die ieder bijgestaan werden door een hadat van twee leden. De maradia van Palarangan was bij een vacature van het maradiaschap van Pembacoeang diens wettige vervanger, totdat de nieuwe maradia bevestigd was.

Deze drie vorsten zijn thans ook gedegradeerd tot gewone kamponghoofden.

De dorpschoufden hadden vroeger verschillende titels, zooals papoeangang, poeatta e.d. Thans is hun allen de titel van Kapala gegeven.

Behalve het salaris dat de Maradia uit de landschapskas ontvangt, heeft hij als inkomst de opbrengst van de ornamentalsgrond (lita aradjaan) n.l. een vischvijver en een klappertuin bij kampong Galoeng². Behalve dit alleen nog de z.g. kasoewija (huldegiften), zooals de eerste
voldvughten

veldvruchten, de helft van de eerste in het seizoen gevangen ladjaran - , maloesoedji - en dere-visch, een van de achterbouten van geslachte dieren, en giften bij feestelijke gelegenheden. De Hadatleden ontvangen ook kasoewija.

Het Landschap Pembaoeang heeft geen eigen kas. De gezamentlijke Mandareesche landschappen hebben een kas, waarvan de Assistent-Resident van Mandar Kas houder is. Andere kassen komen hier niet voor. Aan belasting (sima asapara, stoewo) brengt Pembaoeang jaarlijks ongeveer f 30.000 op (de aanslag in 1934 bedroeg f 31945.80) en aan passar-^{geld}belasting, wordt nog ruim f 2000.- ontvangen.-

b. Samenstelling van het landschap met opgave van kampongs.-

Gelijk reeds vermeld, bestaat het landschap Pembaoeang thans uit vier districten. Het zijn: Bonde, Adolan, Lalapanoea en Maloenda.

Voor de opgave van in elk district gelegen kampongs, en hun zielental, moge verwezen worden naar de bijlage.

c. Contracten en verklaringen.-

Evenals de overige Mandarsche stateng sloot Pembaoeang zich in 1674 door medeonderteekening van het Bangaaische tractaat van 18 November 1667 bij het Celebes Bondgenootschap met de compagnie aan.

De compagnie bemoeide zich echter heel weinig met deze landen, waarvan Boni gebruik maakte, door zich in strijd met het Bangaaische tractaat de opperheerschappij aan te matigen. Eerst door de val van Boni in 1859 gelukte het de Mandarstaten zich volkomen hieraan te onttrekken.

Den 22sten Augustus 1825 trad Pembaoeang te zamen met Balanipa, Binoeang en Madjens toe tot het vernieuwd Bongaaisch tractaat van 19 Augustus 1824.

In 1850 sloot het Gouvernement nieuwe contracten met alle Mandarsche staten, waarbij de vorst van Balanipa erkend werd als Hoofdvorst van Mandar.

Na de val van Boni won onze invloed veld, doch van veel beteekenis was deze niet. Menschenroof en slavenhandel kwamen veelvuldig voor, terwijl de Mandarsche kusten berucht wa-

waren wegens strandroof. De bepalingen der met de Mandarsche landschappen gesloten contracten werden ook op ander gebied zeer slecht nageleefd.

In 1862 werd tot krachtiger optreden gesloten. Van de Mandarsche landschappen werd geëischt herstel van bestaande grieven, schadeloosstelling wegens gepleegde strandroof, en het zenden van afgevaardigden naar den Gouverneur, teneinde een nieuwe contract te sluiten. Bij niet voldoening aan deze eischen zou tot tuchting overgegaan worden. Pemboeang voldeed aan deze eischen, waarop den 14den October 1862 met dit landschap tegelijk met Tjenrana, Madjene en Binoeang een nieuwe contract gesloten werd. Den 31sten October volgden Mamoeadjoe en Tapalang; Balanipa eerst den 6den December, nadat er een expeditie waartoe gezonden was. Nadat in 1867 een nieuwe expeditie gezonden was, werd in 1870 de titel van Hoofdvorst van Mandar afgeschaft.

In 1892 werd den Assistent-Resident ter beschikking J. A. G. B r u g m a n de opdracht verstrekt te trachten eenige tusschen het Nederlandsch-Indische Gouvernement en Tapalang gerezen geschillen langs minnelijken weg te effenen, alvorens tot tuchting van genoemd landschap door de Marine over te gaan, waartoe bereids machtiging van Regeering was bekomen bij het besluit ddo. 25 September 1892 No. 2.-

Van deze gelegenheid werd gebruik gemaakt om o.a. Pemboeang aan te doen. De Vorstin (Maradia) van dat landschap en haar Hadat werden uitgenoodigd naar Makassar op te komen, teneinde aldaar een nieuw politiek contract te sluiten.-

De Maradia van Pemboeang I. Latta, liet zich verontschuldigen en wees haren echtgenoot de Maradia van Madjene, I. Djoewara, als haar vervanger en haar gemachtigde voor de contractsluiting aan. De Hadat scheepte zich op de "Zwaan" in en vertrok naar Makassar, waar insiddels in Augustus t.v. I. Djoewara aangekomen was, voor de sluiting van het nieuwe contract met het landschap Madjene.-

Beide overeenkomsten kwamen tot stand en werden goedgekeurd en bekrachtigd bij het besluit van 27 Maart 1894 No. 3.-

Den 9den Juni 1905 werd met meergenoemden Maradia I. Latta, onder nadere goedkeuring en bekrachtiging van den Gouverneur-Generaal, een

nieuw

nieuw politiek contract gesloten volgens het z.g. Celebesmodel en den 14den Augustus d.a.v. een suppletoir-contract, houdende de overdracht van tol- en scheepvaartrechten aan het Gouvernement tegen eene schadeloosstelling van f 3000.- 's jaars. Dit laatste werd goedgekeurd bij het besluit van 22 Februari 1906 No. 11 en het eerste onder eenig voorbehoud bij dat van 7 Juni 1906 No. 32.-

Aan het gestelde voorbehoud werd evenwel niet voldaan, zoodat dit politiek contract ook nimmer in werking is getreden. In begin 1907 werd n.l. besloten dit contract te vervangen door de korte verklaring en sulks, aangesien reeds in Juni 1906 ernstige onlusten in de Mandarsche landschappen waren uitgebroken, aanvangende met den overval van het bestuurs-establisement te Madjene in den nacht van 6 op 7 Juni, aan welke verwikkelingen en het daarna tegen het Gouvernement gepleegd gewapend verzet de Maradias van Madjene en Pembacoeang medeplichtig waren.-

Beide Zelfbestuurders vluchtten, en kwamen eerst in Juli 1907 in onderwerping.-

Door de Radatsleden van Pembacoeang van hare waardigheid vervallen verklaard, op welke handeling de goedkeuring der Regeering werd verkregen bij het besluit van 16 December 1907 No. 21, werd Sisanangi Pakarama, zoon van den in 1873 verbannen, sedert overleden Maradia van Balanipa, Kape, tot haar vervanger gekozen en teekende en beëdigde hij op 13 Februari 1908 te Madjene de korte verklaring.

Sisanangi Pakarama overleed in 1921, waarop diens weduwe Andi Batari na aflegging der korte verklaring, gedagteekend 15 Juni 1921 erkend en bevestigd werd als waarnemend Bestuurster gedurende de minderjarigheid van den rechthebbende, haar zoon Tonralipoe.-

MADJENE, 4 JANUARI 1935.-

DE ASSISTENT RESIDENT VAN MANDAR,

District	Kampoeng	Aantal zielen (vlg volkstel ling 1930)	Aantal sange slagenen o- ver 1934.	Soelich- tingen
Bonde	Loeacoe	3220	796	
	Behaboe o	4092	984	
	Pallarangan	805	180	
	Palaritang	804	191	
	Simbang	643	159	
	Totaal	9564	2310	
Lalangpanoea	Sirindoe	1560	351	
	Galoeng ²	1379	351	
	Tinamboeng	1434	356	
	Totaal	4373	1058	
Adolang	Adolang	301	46	
	Galoeng	293	58	
	Tinogading	696	133	
	Ratte	391	53	
	Rawang	266	71	
	Pesapoang	340	88	
	Oeloebalombong	179	32	
	Totaal	2456	481	
Maloenda	Maloenda	720	184	
	Lembang	275	104	
	Deking	434	102	
	Petabeang	336	71	
	Hosso	340	84	
	Tanissi	209	73	
	Heimatta	945	182	
	Kajoeangin	167	39	
	Bambang	218	66	
	Lomban	216	74	
Salotahongan	506	90		
	Totaal	4396	1069	

District	Kampoeng	Aantal zielen (vlg volkstel ling 1930)	Aantal sange slagenen over 1934	Soelich- tingen
----------	----------	--	---------------------------------------	--------------------

RECAPITULATIE

Bonde	--	9564	2310	
Lalangpanoea	--	4373	1058	
Adolang	--	2456	481	
Maloenda	--	4396	1069	
		20789	4918	

SCHETSKAART VAN HET
LANDSCHAP PAMBAOEANG.

SCHAAL 1:100,000.

